

УДК 342.2+17+7.01

Бостан С.К.

проф. НУ «Запорізька політехніка»

ДЕРЖАВА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ: ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Пізнання держави завжди буде актуальним завданням науково-дослідного процесу, оскільки саме це соціальне явище є основним суб'єктом організації суспільства. Будучи відображенням соціальної

структури останнього, держава має бути пізнана не тільки як політичне та правове, а як більш складне соціальне явище, уявлення про яке дає «наука наук» – філософія. Про загальнофілософське розуміння держави, як цілісної, органічно побудованої багатогранної форми спільного життя людей розумних, окремі суспільні властивості якої (соціальні, політичні, правові, економічні, культурні, етичні, естетичні, психологічні тощо) є невід’ємними частинами єдиного соціального організму, ми вже писали [1], але тоді за межами дослідження залишився той філософський аспект держави, який розкриває її етичні та естетичні властивості. Оскільки у сучасному «бухливому» світі питання естетики держави та етичної її поведінки набувають неабиякої актуальності, то ми зупинимось на пошуках відповідей на ці питання більш предметно.

Потенціал етики та естетики як філософських наукових дисциплін, слід визнати, майже не використовуються в процесі пізнання держави. І це не дивно, адже в традиційному розумінні держави як «неодухотвореної машини управління, володарювання, насилля тощо» про етику та естетику йдеться в крайньому випадку за залишковим принципом. Усвідомлення необхідності цього з’являється коли ми сприймаємо державу як «одухотворений» соціальний організм, котрий має розуміння про добро та зло, красоту тощо. Етика і естетика держави зумовлені різними факторами, але в сучасній державі головним є політичний фактор, зокрема, політичний режим, який проводить своєрідний етико-естетичний водорозділ між демократичними та тоталітарними державами.

Етика та естетика демократичної держави. Демократична держава за визначенням має бути етичною державою, тобто такою державою, яка ґрунтуючись на принципах моралі працює на благо свого суспільства. У своїй внутрішньодержавної діяльності вона дотримується високих етичних стандартів, забезпечує захист прав і свобод своїх громадян, їх рівність та справедливість, підтримує прозорість та відкритість у своїй роботі. В зовнішньополітичній діяльності вона спирається на загально-етичні правила та норми міжнародного права, співпрацює з іншими країнами на основі взаємовигідності та взаємоповаги, вирішує в необхідних випадках міжнародні конфлікти мирним шляхом тощо.

Демократична держава має бути також естетично привабливою державою, зовнішній образ якої формується з сукупності елементів, що відображають її ідентичність, культурну спадщину та національний характер, але з поправкою на сучасність. Естетика держави проявляється, зокрема, в її владних символах; в архітектурних спорудах і монументах, що відображають стиль, традиції та дух країни; в мистецтві, літературі та музики, що служать важливими культурними виразами національної

творчості; в дбайливому збереженні природних красот, парків та заповідників, що підкреслюють красу та унікальність різних територіальних частин держави; в естетично побудованих транспортних комунікаціях (якісних дорогах, тунелях, розв'язках тощо), чіткої й ефективної організації життєдіяльності місцевих громад (дизайн домів, благоустрій придомової території, підтримка її в чистоті і порядку тощо).

Етика та естетика тоталітарної держави. На противагу вищезазначеного, етика тоталітарної держави підкорена політичній, як правило, одноосібній владі, і суперечить універсальним моральним нормам та цінностям цивілізованого суспільства. Вона зумовлена, в першу чергу, сформульованою цією владою ідеологією, яка, зазвичай, проявляється у встановленні диктаторських по суті аморальних стандартів та переслідуванні тих, хто відхиляється від них; в суворому контролі за моральністю та етичними нормами; у вимаганні від громадян готовності до підкорення волі влади та самопожертви в ім'я її. Така держава базується на маніпуляціях та пропаганді, яка розповсюджується через державні засоби масової інформації та використовується для мобілізації громадян на підтримку цього персоналістичного режиму.

Підпорядкована політичним цілям режиму «неетична тоталітарна ідеологія» суттєвим чином впливає також і на естетику держави, де, задля створення зовнішнього її «привабливого» образу, влада активно використовує естетичні засоби для пропаганди своїх політичних цілей (політичні ток-шоу, пропагандистські публікації, паради, концерти, інші форми культурної мобілізації). Тоталітарні держави часто використовують специфічну символіку для підтримки своєї ідеології (прапори, герби, особливі знаки, військові паради тощо), піддають суворому контролю культуру та мистецтво, здійснюючи цензуру різних мистецьких творів, репресуючи авторів за вираз не співпадаючої з офіційною ідеологією власної думки. Характерним для естетики тоталітарних режимів є звеличення особи лідера, коли його портрети, пам'ятники та інші символи повсюдно розповсюджені в медіа та громадських місцях; вкладання значних фінансових ресурсів у будівництво монументальних та інших пропагандистських споруд, які символізують силу та велич влади. Але на відміну від демократичних країн, де «естетика держави» присутня на всій її території, естетика тоталітарної держави обмежена, як правило, «візуальним» простором одноосібного лідера. Це зазвичай столиця та територія його резиденцій, за межами яких у бік периферії спостерігається все більший естетичний занепад в усіх сферах суспільного життя. Класичні ознаки етики та естетики описаних вище тоталітарних держав чітко знаходять свій прояв насамперед в «етики» та «естетики» нашого північного сусіда, у якого

хіба що не дійшло ще, як в КНДР, до встановлення грандіозних монументів «вождю», котрий розв'язав кровопролитну агресивну війну в Україні.

Такий етичний та естетичний аналіз образу держави дає додаткові можливості для визначення її демократичного або ж тоталітарного режимів. Це сприяє збільшенню міждисциплінарного контуру пізнання держави зокрема за рахунок тих її «граней», до яких раніше не проявлялося достатнього наукового інтересу. Окрім філософів, юристів та політологів, в цій справі можуть робити свій внесок також історики, соціологи, психологи, економісти, географи, воєнні вчених тощо – усі ті, хто може сприяти максимально повному, комплексному пізнанню держави, результати якої стали б доброю основою для створення окремої, автономної науки про державу за яку ми ратуємо [2; 3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бостан С.К. Філософія держави: проблеми наукової ідентифікації/ *Історико-правовий часопис: науковий журнал*. 2016. № 2. С. 3–9.
2. Бостан С.К. До питання про назву «науки про державу»: проблеми та перспективи ідентифікації. *Соціологія права*. 2022. № 3-4. С.26–30.
3. Бостан С.К. Об'єкт та предмет статології (науки про державу). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С.54–58.